

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ОЛЕКСІЧ ЖАННА АНАТОЛІЇВНА

УДК [336.025:336.711.65](477)(043.3)

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ
СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ
В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”, м. Суми.

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент *Журавка Федір Олександрович*, ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор *Виговська Наталія Георгіївна*, Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, професор кафедри фінансів;

кандидат економічних наук *Синюгіна Наталія Вікторівна*, Харківський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри контролю і аудиту.

Захист дисертації відбудеться “___” травня 2013 р. о ___ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “___” квітня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Запорукою результативності проведення економічних реформ є контроль законності, доцільності та ефективності формування, розподілу та використання державних фінансових ресурсів з метою задоволення потреб суспільства. Незважаючи на те, що система державного фінансового контролю (ДФК) в Україні функціонує вже досить тривалий час, її подальший розвиток та реформування залишаються актуальними, оскільки лише за останні роки кількість бюджетних правопорушень, випадків нецільового та неефективного використання державних коштів істотно зросла. Незалежну та неупереджену думку про цільовий характер та ефективність витрачання державних коштів покликана сформулювати така складова системи ДФК, як зовнішній незалежний фінансовий контроль (ЗФК), в межах якого виокремлюють цільовий контроль, контроль законності та державний аудит ефективності (ДАЕ). Інструментарій та науково-методичні засади реалізації перших двох складових ЗФК достатньо широко представлені у сучасній економічній літературі, тоді як розвиток організаційних засад функціонування системи ДАЕ, удосконалення видів і методів проведення контрольно-аналітичних заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів сьогодні набуває особливої актуальності.

Фундаментальні засади формування системи державного та зовнішнього фінансового контролю закладені в наукових працях таких відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників, як: А. Аренс, В. В. Бурцев, Т. А. Васильєва, Н. Г. Виговська, І. К. Дрозд, А. О. Єпіфанов, Ф. О. Журавка, Р. Зоді, С. В. Леонов, В. Г. Мельничук, В. М. Родіонова, Н. І. Рубан, І. В. Сало, М. І. Сивульський, І. Б. Стефанюк та ін. Безпосередньо проблема побудови системи ДАЕ знайшла відображення в працях таких вчених, як: Л. В. Дікань, Н. І. Дорош, В. А. Жуков, Т. Дж. Лоуверс, А. В. Мамишев, С. П. Опенішев, Дж. С. Робертсон, С. М. Рябухін, А. М. Саунін, Н. В. Синюгіна, В. К. Симоненко, С. В. Степашин та ін.

Незважаючи на зростання практичної потреби у підвищенні ефективності функціонування системи ДАЕ в Україні, ряд проблем її науково-методичного забезпечення все ще залишаються невирішеними остаточно. Зокрема, подальшого дослідження потребує комплекс питань, пов'язаних з удосконаленням структури та організаційного забезпечення ДАЕ в Україні, розвитком методів та форм його проведення, удосконаленням методичного інструментарію визначення ефекту від використання державних фінансових ресурсів тощо. Таким чином, актуальність і практична значимість визначеного кола питань обумовили вибір теми наукового дослідження, його мети та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України". Пропозиції автора щодо визначення інтегрального ефекту від використання державних фінансових ресурсів в ході реалізації державних цільових програм і проектів використано при виконанні науково-дослідної теми "Конкурентоспроможність

національної економіки в умовах євроінтеграції” (номер державної реєстрації 0111U009459); щодо оцінювання ступеня незалежності вищого органу ЗФК – теми “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (номер державної реєстрації 0109U006782); щодо організації ДАЕ в Україні за структурно-процесним підходом – теми “Адміністративно-правове регулювання фінансової та банківської діяльності в Україні” (номер державної реєстрації 0112U001326).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток організаційних засад функціонування системи державного аудиту ефективності в Україні та науково-методичного інструментарію оцінювання ефективності володіння, розпорядження та користування державними фінансовими ресурсами.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення таких наукових завдань:

- оцінити сучасний стан та перспективи розвитку ДФК в Україні;
- здійснити порівняльний аналіз зовнішнього незалежного та внутрішнього фінансового контролю в контексті обґрунтування ролі і місця ДАЕ в системі ДФК;
- дослідити сутність ЗФК та ДАЕ, удосконалити підхід до визначення їх економічного змісту;
- розробити пропозиції щодо організації ДАЕ в Україні за структурно-процесним підходом;
- удосконалити науково-методичні засади інтегрального оцінювання ступеня незалежності вищого органу ЗФК;
- обґрунтувати напрямки гармонізації нормативно-правової бази ДАЕ;
- розробити науково-методичний підхід до визначення інтегрального ефекту від використання державних фінансових ресурсів;
- удосконалити методичні засади оцінювання впливу часових та ресурсних змін у реалізації державних цільових програм на їх ефективність;
- розвинути методичний інструментарій проведення ДАЕ адміністративних реформ.

Об’єктом дослідження є суб’єктно-об’єктні взаємозв’язки, що виникають під час здійснення ДАЕ між органом ЗФК та суб’єктами, які володіють, розпоряджаються та/або використовують державні фінансові ресурси.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення та організаційні засади функціонування системи ДАЕ в Україні.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційного дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, державного регулювання економіки, теорії державних фінансів, державного фінансового контролю, аудиту. У процесі вирішення завдань дослідження використовувалися наступні методи наукового пізнання: загальнонаукові (аналіз, синтез, логічне узагальнення) – при уточненні категоріально-понятійного апарату; системно-структурний та порівняльний аналіз – при обґрунтуванні засад реформування системи ДАЕ в Україні, а також при порівнянні зовнішнього та

внутрішнього контролю як видів ДФК; групування – при формуванні критеріїв визначення ступеня незалежності функціонування вищого органу ЗФК; економіко-математичні – при обґрунтуванні підходу до оцінювання ефективності використання державних фінансових ресурсів та її приросту під впливом дестабілізаційних факторів.

Інформаційну та фактологічну базу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, законодавчі та нормативні акти з питань ДФК, інформаційно-аналітичні та статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Рахункової палати України, Державної фінансової інспекції України, Державної служби статистики України, звіти Міжнародної та Європейської організацій вищих органів фінансового контролю (INTOSAI, EUROSAI та ін.), Міжнародного валютного фонду і Світового банку, монографічні та періодичні видання з питань контролю за ефективним використанням державних фінансових ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових підходів до організаційного забезпечення функціонування системи ДАЕ та розвитку науково-методичної бази оцінювання ефективності володіння, розпорядження та використання державних фінансових ресурсів.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

- розроблено науково-методичний підхід до визначення інтегрального ефекту від реалізації проектів (програм), пов'язаних з використанням державних фінансових ресурсів, що базується на застосуванні моделі бінарного вибору та передбачає оцінювання приросту ряду макроіндикаторів соціально-економічного розвитку держави, структурованих за групами (економічні, соціальні, організаційні, екологічні);

удосконалено:

- науково-методичний підхід до врахування впливу зовнішніх дестабілізаційних факторів в процесі проведення ДАЕ шляхом обґрунтування механізму оцінювання обсягу недоотриманого ефекту від використання державних фінансових ресурсів внаслідок несвоєчасного або неповного фінансування державних цільових проектів (програм), з урахуванням середньої ставки формування зовнішніх та внутрішніх зобов'язань урядом;
- науково-методичний підхід до оцінювання ефективності реалізації адміністративних реформ при проведенні ДАЕ, який базується на теорії граничної продуктивності та враховує той факт, що організаційні перетворення здійснюють позитивний вплив на приріст ВВП на душу населення в країні лише до певного граничного рівня. Даний підхід дозволяє визначити: необхідність проведення реформи (на етапі попереднього ДАЕ), доцільність введення додаткових адміністративних обмежень (на етапі поточного ДАЕ), фактичну результативність реформи (на етапі заключного ДАЕ).

набули подальшого розвитку:

- концептуальні засади організації ДАЕ в Україні, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено шляхом поєднання структурного та процесного підходів з відповідним коригуванням мети, принципів та складу суб'єктів ДАЕ, а також змісту контрольних-аналітичних заходів на кожному етапі його проведення;
- методичні засади визначення ступеня незалежності вищого органу ЗФК, що, на відміну від існуючих підходів, запропоновано здійснювати на основі застосування інтегрального показника, який надає бальну оцінку ступеня організаційної, фінансової та функціональної незалежності з урахуванням їх структурних складових. Це дозволяє визначити напрями реформування інституційних засад функціонування системи ЗФК в Україні відповідно до міжнародних стандартів;
- підходи до визначення економічної сутності понять:
  - “зовнішній фінансовий контроль” – як впорядкованої та узгодженої сукупності взаємозв'язків між уповноваженим вищим органом контролю державних фінансів та суб'єктами, які володіють, розпоряджаються та/або використовують державні фінансові ресурси, майно та майнові права, що виникають з приводу здійснення незалежних контрольних-аналітичних заходів від імені та в інтересах суспільства з обов'язковим оприлюдненням результатів;
  - “державний аудит ефективності” – як системи взаємозв'язків між вищим органом ЗФК та підконтрольними суб'єктами з приводу незалежного оцінювання в інтересах суспільства результативності та ефективності використання державних фінансових ресурсів при організації бюджетного процесу, виконанні окремих державних функцій органами виконавчої влади, реалізації державних та місцевих програм та проектів тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що пропозиції та висновки дисертанта щодо визначення ступеня незалежності вищого органу ЗФК можуть бути використані в діяльності міжнародних організацій вищих органів ЗФК (INTOSAI, EUROSAI тощо); щодо реформування системи ДАЕ в Україні та удосконалення її нормативно-правової бази – в роботі державних законодавчих органів; щодо визначення величини та зміни інтегрального ефекту від реалізації державних цільових програм та проектів – в роботі уповноважених органів контролю за ефективністю використання державних фінансових ресурсів.

Так, зокрема, висновки та рекомендації дисертанта щодо оцінювання інтегрального ефекту від використання державних фінансових ресурсів впроваджено в діяльність Головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації (довідка від 26.02.2013 № 01-02/358); щодо оцінювання ефективності використання державного майна – в діяльність Регіонального відділення Фонду державного майна України по Сумській області (довідка від 12.12.2012 № 12-001-04087); щодо аналізу відхилень ефекту від несвоєчасного та неповного фінансування при використанні бюджетних коштів – в діяльність Постійної комісії з питань планування соціально-економічного розвитку, бюджету, фінансів, обліку, цін та інвестиційної політики Сумської міської ради

(довідка від 17.12.2012 № 09-36/558); щодо визначення ступеня незалежності вищого органу ЗФК в контексті оцінювання якості державного управління фінансовим сектором економіки України – в діяльність ТОВ “Консалтингова компанія “Бі.Еф.Сі.” (довідка від 18.12.2012 № 28-015-451).

Наукові результати автора використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін: “Державний фінансовий контроль”, “Аудит”, “Основи фінансового контролю та аудиту” (акт від 19.11.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним, завершеним дослідженням. Всі наукові результати, викладені в ній, одержані автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї, положення і розробки, які є індивідуальним внеском автора.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися й одержали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: “Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, гуманітарні та правові проблеми” (2008 р., м. Тернопіль); “Особливості функціонування національних фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів” (2010 р., м. Ірпінь); “Формування конкурентоспроможної економіки: теоретичні, методичні та практичні засади” (2012 р., м. Тернопіль), “Efektivní nástroje moderních věd – 2012” (2012 р., Чехія, м. Прага), “Проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту” (2012 р., м. Житомир), а також всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (2008–2010 рр., м. Суми), “Актуальні проблеми фінансової системи України” (2010 р., м. Черкаси), “Система контролю в умовах глобалізації: закономірності та протиріччя” (2010 р., м. Тернопіль) та ін.

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 20 наукових працях загальним обсягом 30,4 друк. арк., з яких особисто автору належать 4,65 друк. арк., у тому числі: розділи в 2 колективних монографіях, 8 статей у наукових виданнях, що визнані фаховими з економіки, 10 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації складає 205 сторінок, у тому числі основного тексту 169 сторінок, 13 таблиць, 16 рисунків, 4 додатки та список літератури з 195 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Державний аудит ефективності в системі державного фінансового контролю в Україні” удосконалено підходи до визначення сутності понять “зовнішній фінансовий контроль” та “державний аудит ефективності”; здійснено порівняльний аналіз зовнішнього незалежного та внутрішнього державного фінансового контролю як складових ДФК; проаналізовано

основні проблеми організації системи ДАЕ в Україні, розглянуто його методичний інструментарій, виокремлено його місце в системі ДФК.

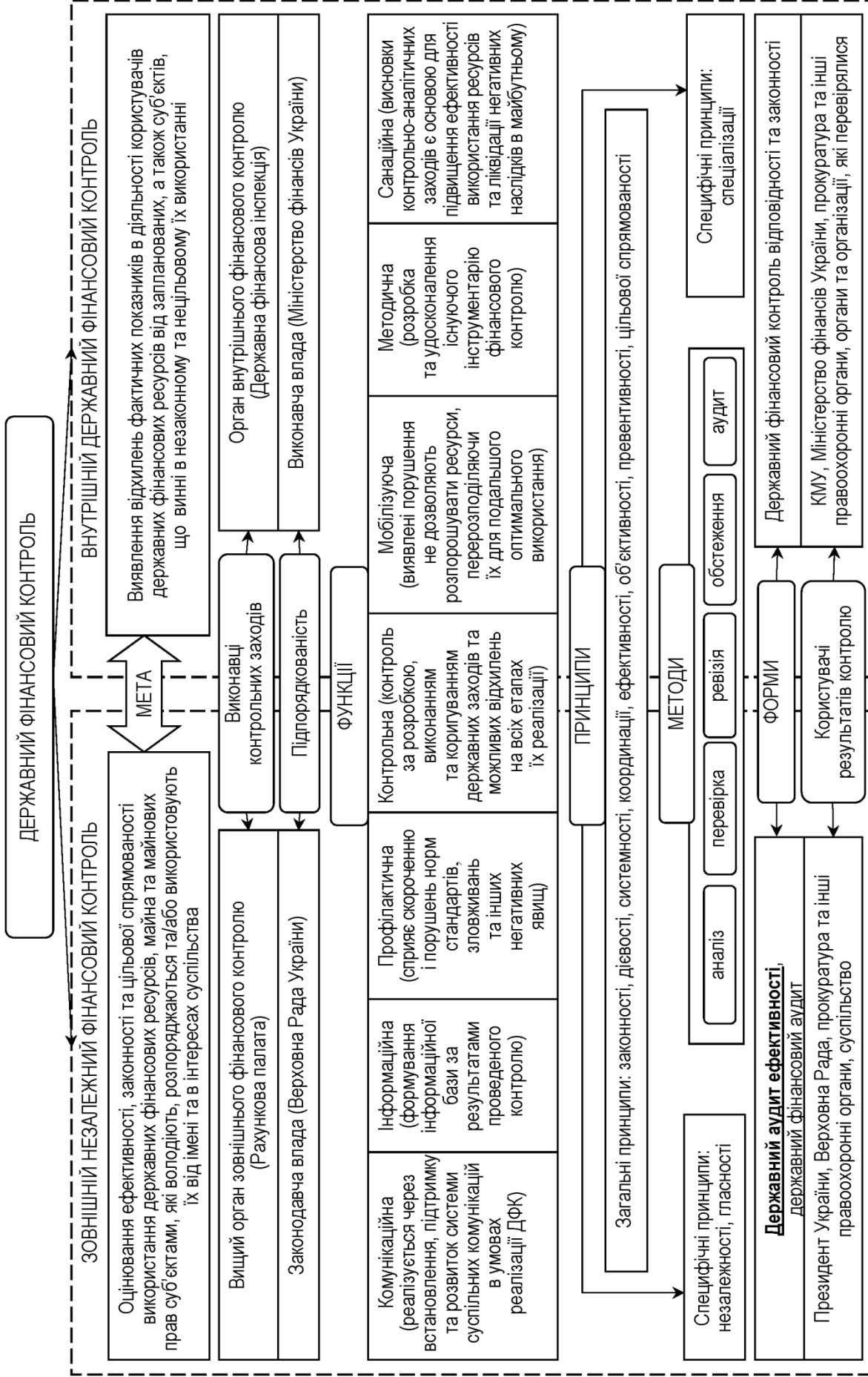
Узагальнення проблем розвитку системи ДФК в Україні дозволило виявити найбільш значущі з них, а саме: 1) зростання кількості та обсягів бюджетних правопорушень; 2) збільшення випадків неефективного використання державних коштів; 3) недостатня інформативність висновків контролюючих органів про ефективність використання державних фінансових ресурсів; 4) недосконалість нормативно-правової бази в сфері ДФК; 5) недостатній рівень наукового, методичного, організаційного та інформаційного забезпечення ДФК.

Порівняльний аналіз внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю як загальних підсистем ДФК дозволив виявити їх істотні відмінності. При значній кількості досліджень проблем реалізації механізмів внутрішнього фінансового контролю, методична база застосування ЗФК є недосконалою та потребує впорядкування. Здійснена автором систематизація наукових поглядів на сутність ЗФК дозволила зробити висновок про наявність термінологічної неузгодженості та системних протиріч, які обумовлюють нерозвиненість організаційно-правових та науково-методичних засад його проведення. В науковій літературі ЗФК розглядається переважно як: 1) процес; 2) інститут; 3) форма ДФК. Жоден з цих підходів не може бути визнано вичерпним з позиції врахування його структурних та сутнісних характеристик. Автором запропоновано розуміти ЗФК як впорядковану та узгоджену сукупність взаємозв'язків між уповноваженим вищим органом контролю державних фінансів та суб'єктами, які володіють, розпоряджаються та/або використовують державні фінансові ресурси, майно та майнові права, що виникають з приводу здійснення незалежних контрольних-аналітичних заходів від імені та в інтересах суспільства з обов'язковим оприлюдненням отриманих результатів.

Запропоноване визначення відрізняється від існуючих наступним: 1) ЗФК трактується автором не як процес, інститут, відносини або форма ДФК, а як сукупність взаємозв'язків; 2) підкреслюється, що ці взаємозв'язки мають бути певним чином впорядковані та узгоджені (зокрема, у часі та за суб'єктами з урахуванням їх повноважень); 3) автор чітко визначає межі дослідження цих взаємозв'язків – виключно з приводу здійснення контрольних-аналітичних заходів, а не при ліквідації їх наслідків, як це передбачено окремими науковцями; 4) як основні суб'єкти ЗФК автор розглядає не лише виконавців (Рахункову палату України), як це передбачено існуючими підходами, а й цільових користувачів результатів проведення контрольних-аналітичних заходів та суспільство; 5) врахуванням специфічних принципів ЗФК (незалежності та гласності).

Узагальнення наукових поглядів на сутність та основні характеристики зовнішнього незалежного та внутрішнього державного фінансового контролю як складових ДФК дозволило здійснити їх порівняльний аналіз відповідно до мети, функцій, принципів, методів, форм, виконавців тощо (рис. 1).

Рисунок 1 – Порівняльний аналіз зовнішнього незалежного та внутрішнього державного фінансового контролю

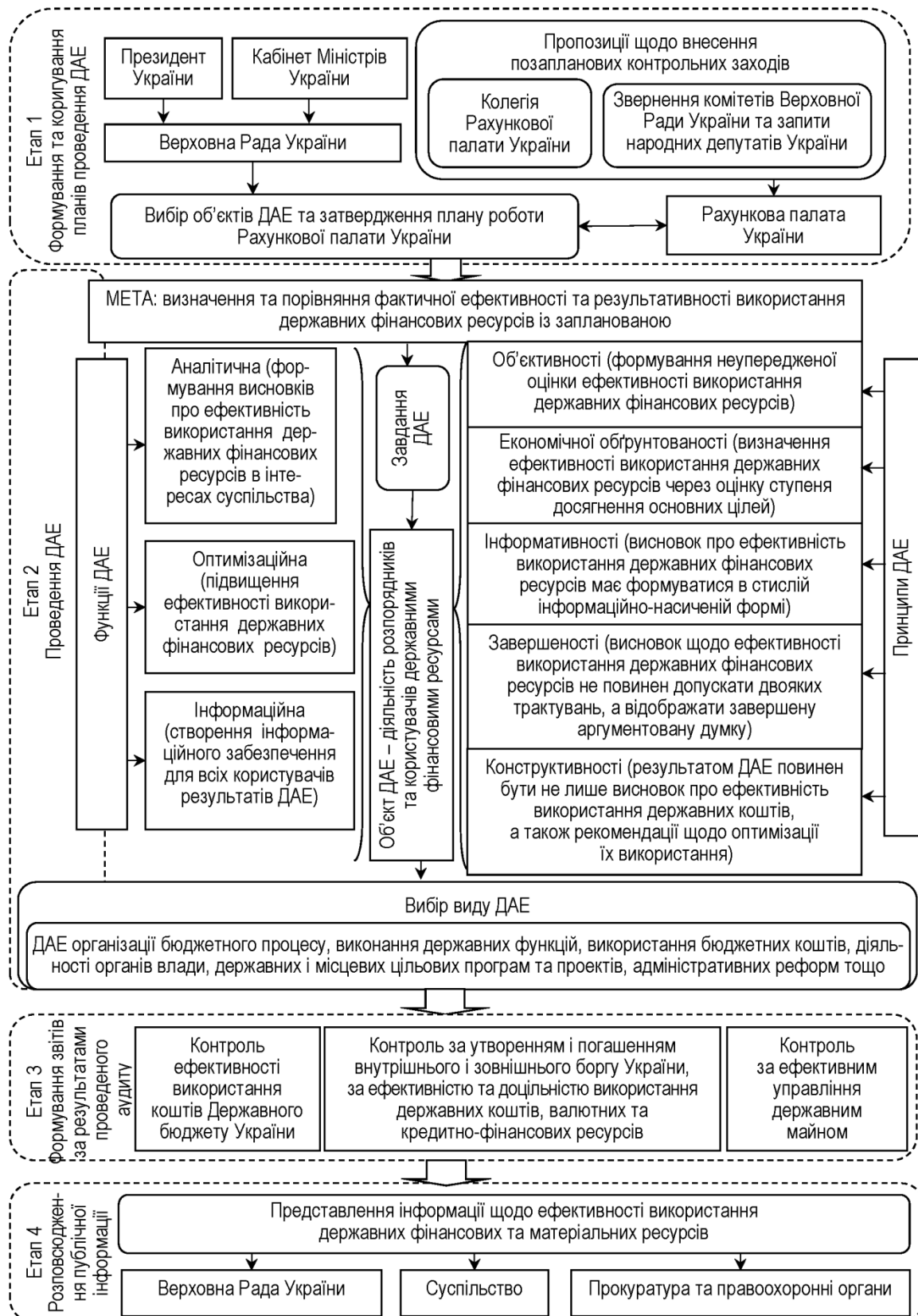
Узагальнення наукових напрацювань з питань проведення ДАЕ дозволило виокремити чотири основні підходи до розуміння його сутності, в межах якого він трактується як: 1) процес оцінювання ефективності управління державними фінансовими ресурсами; 2) тип фінансового контролю економічних та соціальних результатів; 3) форма ДФК; 4) метод ДФК. Автором виявлено недоліки кожного з цих підходів та запропоновано визначати його як систему взаємозв'язків між вищим органом ЗФК та підконтрольними суб'єктами з приводу незалежного оцінювання в інтересах суспільства результативності та ефективності використання державних фінансових ресурсів при організації бюджетного процесу, виконанні окремих державних функцій органами виконавчої влади, реалізації державних та місцевих програм та проектів тощо. Такий підхід, на відміну від існуючих: 1) трактує ДАЕ не як процес, тип, форму або метод контролю, а як систему взаємозв'язків; 2) передбачає можливість проведення ДАЕ лише незалежним вищим органом ЗФК; 3) визначає, що ефективність володіння, розпорядження та використання державних ресурсів не може бути оцінена за умови порушення дії специфічних принципів ЗФК (незалежності та гласності); 4) розглядає суспільство як користувача результатами ДАЕ; 5) визначає конкретну спрямованість та сферу заходів ДАЕ (бюджетний процес, діяльність органів виконавчої влади, державні та місцеві програми тощо).

Аналіз практики здійснення ДАЕ в Україні засвідчив наявність цілого ряду проблем, основними з яких автор вважає: 1) відсутність системного підходу при здійсненні контрольно-аналітичних процедур; 2) розпорошеність функцій та повноважень між Рахунковою палатою та Державною фінансовою інспекцією, що суперечить міжнародним стандартам, які передбачають виконання цих функцій єдиним та незалежним вищим органом ЗФК; 3) недосконалість нормативно-правової бази, що регулює відносини в сфері ДАЕ; 4) невпорядкованість методичного забезпечення в сфері ДАЕ; 5) низький рівень оперативності обробки інформації при здійсненні контрольно-аналітичних заходів; 6) практичне порушення вимог обов'язковості виконання рішень Рахункової палати, на відміну від висновків Державної фінансової інспекції. Автором обґрунтовано підходи до вирішення зазначених проблем.

У другому розділі **“Організаційні засади та інституційне забезпечення системи державного аудиту ефективності в Україні”** розроблено пропозиції щодо організації ДАЕ в Україні за структурно-процесним підходом; засади інтегрального оцінювання ступеня незалежності вищого органу ЗФК; напрями гармонізації нормативно-правової бази здійснення ДАЕ.

Враховуючи необхідність трактування сутності ДАЕ як системи взаємозв'язків між контролюючим та підконтрольними суб'єктами, виникає необхідність впорядкування функціонально-цільового забезпечення цієї системи (мета, суб'єкт, об'єкт, завдання, принципи, функції, види), тобто застосування структурного підходу. Поряд з цим з метою врахування всіх відносин, що виникають між суб'єктами ДАЕ в процесі ініціювання, проведення та користування результатами контрольних заходів на всіх етапах здійснення контрольно-аналітичних процедур, слід використовувати процесний підхід. Таким чином, автором обґрунтована об'єктивна необхідність та розроблені методичні засади

поєднання структурного та процесного підходів при дослідженні концептуальних засад організації ДАЕ в Україні (рис. 2).

Рисунок 2 – Концептуальні основи організації ДАЕ в Україні за структурно-процесним підходом системи

У роботі виявлено недосконалість існуючих науково-методичних підходів до визначення ступеня незалежності вищого органу ЗФК, що обумовлює необхідність запровадження інтегрального показника (I_{SAI}), який узагальнює результати оцінювання трьох типів незалежності: організаційної (I_O), фінансової (I_{Fin}) та функціональної (I_F), дотримання яких передбачено Лімською декларацією керівних принципів контролю та Мексиканською декларацією незалежності:

$$\begin{cases} I_{SAI} = I_O \cdot I_{Fin} \cdot I_F \cdot 100\% \\ I_O = \frac{O_G + O_M + O_{GI} + O_T + O_W}{10} \\ I_{Fin} = \frac{fin_E + fin_p + fin_f + fin_a}{8} \\ I_F = \frac{f_m + f_I + f_{ip} + f_A}{8} \end{cases} \quad (1)$$

Так, зокрема, оцінюючи організаційну незалежність вищого органу ЗФК, автор пропонує враховувати: 1) його підпорядкованість органам державної влади (O_G); 2) незалежність управління (O_M); 3) незалежність обрання та відкликання керівництва цього органу (O_{GI}); 4) незалежність керівництва цього органу по відношенню до представників різних гілок влади (O_T); 5) незалежність членів і співробітників органу ЗФК (O_W).

Оцінюючи фінансову незалежність вищого органу ЗФК, пропонується враховувати: 1) існування окремої статті бюджету для фінансування його діяльності (fin_E); 2) захищеність фінансування діяльності уповноваженого органу ЗФК через гарантування виплат за відповідною статтею бюджету (fin_p); 3) свободу цього органу щодо розпорядження власними коштами (fin_f); 4) можливість одержання додаткового фінансування за умови існування обґрунтованої необхідності (fin_a).

Функціональну незалежність вищого органу ЗФК слід оцінювати за такими критеріями: 1) незалежність обрання методів і порядку контролю (f_m); 2) інформаційна незалежність цього органу в контексті можливостей без перешкод оприлюднювати результати контрольних-аналітичних заходів (f_I); 3) незалежність в контексті формування адекватної та повної інформаційної бази та інформаційного потенціалу (f_{ip}); 4) незалежність взаємодії зі сторонніми органами і організаціями (f_A).

Кожен із цих критеріїв запропоновано оцінювати в балах (0, 1, 2) в порядку зростання рівня незалежності.

Розраховані значення I_{SAI} складають основу виокремлення таких рівнів незалежності:

- 1) $I_{SAI} = 100\%$ – повна незалежність (відсутність будь-яких обмежень, оптимальний варіант функціонування вищого органу ЗФК);
- 2) $100\% > I_{SAI} \geq 75\%$ – істотна незалежність (мають місце певні обмеження, але вони істотно не позначаються на ефективності функціонування вищого органу ЗФК);

- 3) $75\% > I_{SAI} \geq 50\%$ – часткова незалежність (кількість обмежень є значною, проте можливість ефективного функціонування органу ЗФК зберігається);
- 4) $50\% > I_{SAI} \geq 25\%$ – обмежена незалежність (існують істотні обмеження, висновки вищого органу ЗФК можуть бути поставлені під сумнів);
- 5) $25\% > I_{SAI} > 0\%$ – гранична незалежність (номінальна незалежність вищого органу ЗФК, його функціонування носить формальний характер);
- 6) $I_{SAI} = 0\%$ – повна залежність.

З урахуванням цих пропозицій здійснено оцінку незалежності вищих органів ЗФК України та ряду інших країн Європи (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати оцінювання рівня незалежності вищих органів ЗФК в окремих країнах Європи (фрагмент), %

Показник	Країни						
	Україна	Російська Федерація	Молдова	Румунія	Іспанія	Польща	Чеська Республіка
I_O	70,00	50,00	70,00	80,00	100,00	80,00	87,50
I_{Fin}	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
I_F	55,00	35,00	100,00	70,00	100,00	55,00	100,00
I_{SAI}	38,50	17,50	70,00	56,00	100,00	44,00	87,50
Рівень незалежності	Обмежена	Гранична	Часткова	Часткова	Повна	Обмежена	Істотна

Результати оцінювання структурних складових інтегрованого показника незалежності вищого органу ЗФК в Україні складають наукове підґрунтя для адресного застосування заходів державного регулювання щодо підвищення ефективності функціонування вітчизняної системи ЗФК. Так, зокрема, автор вважає необхідним сконцентрувати зусилля на забезпеченні функціональної незалежності за рахунок підвищення незалежності Рахункової палати України в контексті обрання методів та порядку контролю, оприлюднення результатів перевірок, формування інформаційного потенціалу тощо. Щодо організаційної незалежності, то слід підвищити незалежність обрання та відкликання керівництва вищого органу державного аудиту, в той час як рівень фінансової незалежності Рахункової палати України є достатньо високим. Заслужує на особливу увагу той факт, що загальний рівень незалежності вищого органу ЗФК в Україні є значно вищим, ніж в Російській Федерації, але в той же час суттєво нижчим, ніж в інших досліджуваних країнах. Це обумовлює необхідність врахування світового досвіду при реформуванні системи ЗФК в Україні.

У результаті проведеного аналізу автором зроблено висновок про необхідність внесення змін до існуючої нормативно-правової бази, що регламентує відносини в досліджуваній сфері. Першим кроком на шляху вирішення цього завдання має стати прийняття Закону України “Про систему контролю державних фінансів”, в якому мають бути чітко розмежовані зовнішній незалежний та внутрішній державний фінансовий контроль, визначені основні параметри функціонування системи контролю державних фінансів. Наступним кроком має

стаття в порядку виконання окремих положень Закону України “Про Рахункову палату”, в якому остаточно слід визначити її статус як вищого органу ЗФК та закріпити за нею виключне право проведення ДАЕ відповідно до специфічних принципів.

У третьому розділі “**Розвиток науково-методичних засад та прикладного інструментарію державного аудиту ефективності**” розроблено підхід до оцінювання інтегрального ефекту від використання державних фінансових ресурсів та впливу ресурсних відхилень на його зміну; удосконалено методичний інструментарій проведення аудиту ефективності адміністративних реформ.

Інтегральний ефект від використання державних фінансових ресурсів запропоновано визначати шляхом оцінювання приросту основних показників на макrorівні (економічних (E), соціальних (S), організаційних (O) та екологічних (En)), які характеризують результати досягнення ключових цілей держави у відповідних напрямках. Розрахунок цього ефекту запропоновано проводити шляхом переведення кількісних показників у бінарні характеристики (0 або 1), враховуючи при цьому, що досліджувані фактори можуть здійснювати як конструктивний, так і деструктивний вплив на загальний рівень ефективності. Фактори, чий вплив трактується автором як конструктивний, оцінюються в 1 бал при зростанні їх значень у результаті використання державних фінансових ресурсів. Якщо їх значення зменшується або не змінюється, то цим показникам надається бінарна оцінка в 0 балів. Для факторів, чий вплив автор вважає деструктивним, логіка встановлення бінарних оцінок є зворотною.

До факторів, чий вплив на результати використання державних фінансових ресурсів автор вважає конструктивним, пропонується віднести наступні:

- серед економічних: ВВП на душу населення (GDP_{cap}), чистий експорт (NE), реальна відсоткова ставка (r), експорт високотехнологічної продукції (E_{HT});
- серед соціальних: індекс забезпеченості населення водними ресурсами (WS), індекс забезпеченості населення енергоресурсами (ES), показник тривалості життя населення (LE), кількість Інтернет-користувачів у країні (IU), індекс розвитку інфраструктури (ID);
- серед організаційних: наявність сприятливих умов для започаткування підприємницької діяльності (E_{ab}), індекс дотримання законів ($L&O$), індекс дотримання бізнес-домовленостей (CE);
- серед екологічних: показник використання енергії на душу населення (E_{cap}), кількість посівних площ (IL), індекс покращення санітарного стану умов життя населення (SF), рівень використання альтернативної та атомної енергетики ($A&NE$).

До факторів, чий вплив на результати використання державних фінансових ресурсів автор вважає деструктивним, пропонується віднести наступні: серед економічних – індекс інфляції (I), борг уряду (DG); серед соціальних – індекс бідності (P), чиста міграція (NM), індекс Джині, що характеризує справедливість розподілу доходів у суспільстві (G), індекс безробіття (UE), приховане безробіття (VE); серед організаційних – рейтинг розміру неофіційних платежів державним службовцям (IP), індекс хабарництва (C).

З урахуванням вищезазначеного інтегральний ефект від використання державних фінансових ресурсів (у бальних оцінках) пропонується розраховувати наступним чином:

$$\begin{cases} IE = E + S + O + En \\ E = GDP_{cap} + NE + DG + r + E_{HT} \\ S = P + NM + G + UE + WS + ES + LE + VE + IU + ID \\ O = E_{db} + IP + C + L \& O + CE \\ En = E_{cap} + IL + SF + A \& NE \end{cases} \quad (2)$$

Конкретний перелік показників, які враховуються при оцінюванні ефективності тих чи інших державних заходів, визначається залежно від специфіки кожного заходу.

Практичні розрахунки із застосуванням цього підходу здійснено автором на основі трьох державних цільових програм (табл. 2).

Таблиця 2 – Визначення інтегрального ефекту від реалізації державних цільових програм та проектів (фрагмент)

Державна цільова програма		Показники															ΔIE	
		GDP_{cap}	NE	r	P	G	UE	WS	LE	VE	IU	E_{db}	ID	IL	SF	A&NE		IE
Підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу	план	1	1	1	1	1	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	9	-6
	факт	1	0	1	0	0	0	-	-	0	-	-	1	-	0	-	3	
Розвитку села на період до 2015 року	план	1	1	1	-	1	-	1	1	-	1	1	1	1	1	1	12	-3
	факт	1	1	0	-	1	-	1	0	1	0	1	1	1	1	0	9	
Соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010–2017 рр.	план	1	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	1	-	0	-	5	0
	факт	1	-	-	-	1	-	1	0	0	-	-	1	-	1	-	5	

Як свідчать дані табл. 2, Програма підготовки до проведення фінальної частини Чемпіонату Європи-2012 з футболу, на яку було витрачено 105 млрд. грн. державних коштів, та Програма розвитку села з бюджетом у 80,7 млрд грн., виявилися неефективними (фактичні відхилення оцінюються в 3 та 6 балів відповідно, тоді як за планом вони мали б оцінюватись в 9 та 12 балів). Збитки держави від реалізації цих програм склали відповідно 70 та 20 млрд грн. В той же час соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла з бюджетом у 176 999,5 млрд грн. може вважатися такою, що на сьогодні

відповідає запланованим результатам, проте лише за рахунок досягнення додаткових, незапланованих раніше ефектів.

Автор підкреслює, що невідповідність фактичних та запланованих значень інтегрального ефекту від використання державних фінансових ресурсів часто обумовлюється впливом фактора часу (несвоєчасне фінансування) та ресурсних змін (неповне фінансування) при реалізації державних цільових програм. Внаслідок цього держава недоотримує певну частку запланованого ефекту, яку пропонується вимірювати наступним чином:

$$VUE = \left(\sum_{t=1}^T \frac{CF_t}{(1+r)^t} - \sum_{t=1}^T \frac{I_t}{(1+r)^t} \right) \cdot \left(1 - \frac{1}{(1+r)^{TG}} \right) + \sum_{t=1}^{TG} I_t \cdot ((1+r)^t - 1) \quad (3)$$

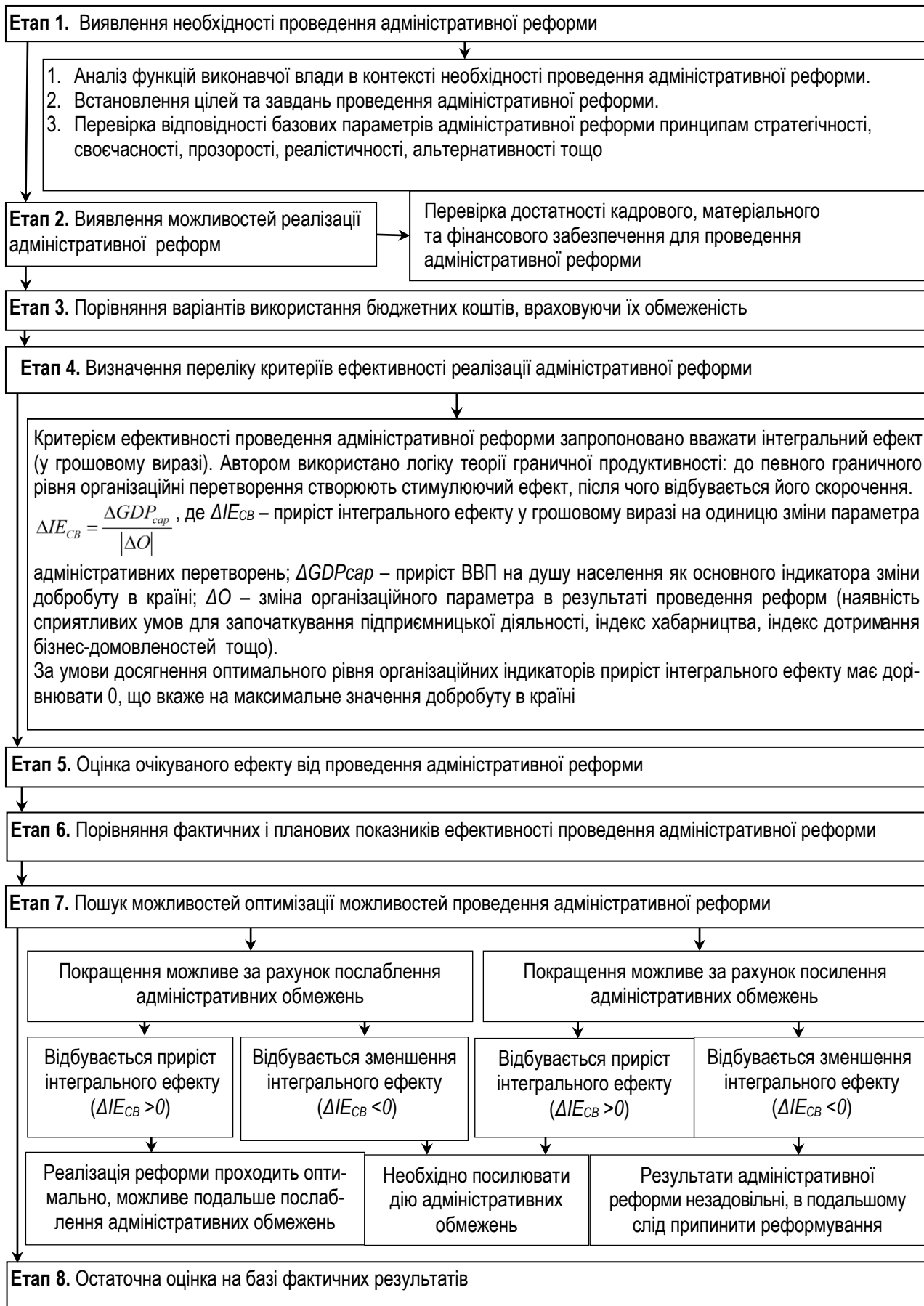
де VUE – обсяг недоотриманого інтегрального ефекту від використання державних фінансових ресурсів (грош. од.); CF_t – грошові надходження від реалізації державних цільових програм в період t (грош. од.); I_t – обсяг вкладених державних фінансових ресурсів в t -му році у реалізацію державної цільової програми (грош. од.); r – середня ставка формування зовнішніх та внутрішніх зобов'язань урядом (частка одиниці); T – кількість років реалізації державної цільової програми (од. часу); TG – тривалість часових лагів, обумовлених затримкою у фінансуванні або недостатнім його рівнем у поточному періоді, що обумовило відкладання реалізації проекту на наступний період (од. часу).

Запропонований науково-методичний підхід відрізняється від існуючих урахуванням дії часових лагів та неповного фінансування, а також вартості залучення фінансових ресурсів. Даний підхід створює можливість для точної оцінки впливу недостатнього та несвоєчасного фінансування на величину інтегрального ефекту від використання державних фінансових ресурсів.

Результатом практичної перевірки даного підходу стало виявлення обсягу недоотриманого державою інтегрального ефекту від реконструкції залізнодорожного полотна Південної залізниці при підготовці до проведення фінальної частини Чемпіонату Європи-2012 з футболу. Державна організація “Південно-західна залізниця” для проведення робіт у відповідності до плану підготовки до Євро-2012 одержала у 2008 році 719,6 млн грн., але в результаті їх несвоєчасного використання (затримка склала близько трьох місяців) держава втратила 43,88 млн грн.

Автором обґрунтовано, що оцінювання інтегральних характеристик ефективності та результативності витрачання державних фінансових ресурсів на проведення адміністративних реформ має свою специфіку, порівняно з реалізацією державних цільових програм, яку суб'єкти ДАЕ повинні враховувати в процесі здійснення контрольно-аналітичних заходів. Даний підхід дозволяє визначити: 1) необхідність проведення реформи – на етапі попереднього ДАЕ; 2) доцільність введення додаткових адміністративних обмежень – на етапі поточного ДАЕ; 3) фактичну результативність реформи – на етапі заключного ДАЕ. Алгоритм оцінювання ефективності реалізації адміністративних реформ при проведенні ДАЕ представлено на рис. 3.

Рисунок 3 – Алгоритм оцінювання ефективності реалізації адміністративних реформ при проведенні ДАЕ

Запропонований алгоритм визначення ефективності реалізації адміністративних реформ дає можливість виявлення резервів введення додаткових адміністративних обмежень та обґрунтування подальшої стратегії здійснення організаційних перетворень в системі ЗФК.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-методичної задачі, що полягає в удосконаленні організаційних механізмів функціонування системи державного аудиту ефективності в Україні та науково-методичних засад оцінювання ефективності володіння, розпорядження та користування державними фінансовими ресурсами.

За результатами дисертаційного дослідження сформовано наступні висновки:

1. Існуюча система ДФК України сьогодні є неефективною, про що свідчить зростання обсягів нецільового та неефективного використання державних фінансових ресурсів. Розгляд ДФК з позиції системного підходу виявив наявність диспропорцій у розвитку двох його базових складових: зовнішнього незалежного та внутрішнього фінансового контролю. Засади проведення внутрішнього фінансового контролю на сьогодні є більш розробленими та регламентованими, ніж у сфері ЗФК.
2. ЗФК слід розуміти не як процес, інститут або форму ДФК, а як впорядковану та узгоджену сукупність взаємозв'язків з приводу здійснення незалежних контрольних-аналітичних заходів від імені та в інтересах суспільства, за умови обов'язкового оприлюднення одержаних результатів.
3. ДАЕ є специфічною формою ЗФК, яку слід розуміти як систему взаємозв'язків між вищим органом (в Україні – Рахунковою палатою) та підконтрольними суб'єктами, які виникають під час незалежного контролю за використанням державних фінансових ресурсів при організації бюджетного процесу, виконанні окремих державних функцій органами виконавчої влади, реалізації державних та місцевих програм та проектів тощо.
4. Систему ДАЕ слід розглядати через поєднання структурного підходу (впорядкування функціонально-цільового забезпечення: мети, суб'єкта, об'єкта, завдань, принципів, функцій, видів) та процесного підходу (відображає взаємодію визначених складових на всіх етапах проведення контрольних-аналітичних процедур).
5. Рівень незалежності Рахункової палати як вищого органу ЗФК в Україні на сьогодні є недостатнім, про що свідчить результат розрахунку інтегрального індикатора (він склав 38,5 %, тоді як його значення для Іспанії, Чеської Республіки, Молдови, Румунії є набагато вищими). Для збільшення рівня незалежності Рахункової палати в Україні слід сконцентрувати зусилля на реформуванні організаційної та функціональної складових (рівень незалежності за цими параметрами складає 70 % і 55 % відповідно, тоді як рівень фінансової незалежності є високим – 100 %).

6. Вітчизняна нормативно-правова база проведення ДАЕ потребує гармонізації відповідно до міжнародних стандартів. У першу чергу, це стосується законів України “Про систему державного фінансового контролю” та “Про Рахункову палату”.
7. Для визначення інтегрального ефекту від витрачання державних фінансових ресурсів запропоновано використати модель бінарного вибору, яка дозволить оцінити приріст ряду макроіндикаторів, об’єднаних за групами економічного, соціального, організаційного та екологічного розвитку. Використання державних фінансових ресурсів на Програму підготовки до проведення фінальної частини Чемпіонату Європи-2012 з футболу та Програму розвитку села є неефективним (фактичні відхилення оцінюються в 3 та 6 балів відповідно, тоді як за планом вони мали б оцінюватись в 9 та 12 балів), тоді як соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла є ефективною.
8. Невідповідність фактичного та запланованого ефекту від реалізації державних цільових програм та проектів, обумовлену впливом часових та ресурсних змін, слід враховувати при оцінюванні рівня недоотриманого ефекту. Використання державних фінансових ресурсів на реконструкцію залізничного полотна Південної залізниці при підготовці до проведення фінальної частини Чемпіонату Європи-2012 внаслідок затримки у фінансуванні на три місяці виявилось неефективним.
9. Оцінювати ефективність проведення адміністративних реформ в Україні слід на засадах теорії граничної продуктивності з позиції, що організаційні перетворення здійснюють позитивний вплив на приріст ВВП на душу населення в країні лише до певного граничного рівня.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Жирна Ж. А. Удосконалення методики аудиту ефективності державних програм і проектів / Ж. А. Жирна // Аспекти соціально-економічного розвитку транзитивної економіки : монографія / під ред. д.е.н., професора О. О. Непочатенко (Частина 1). – Умань : Видавець “Сочінський”, 2011. – С. 83–90 (0,42 друк. арк.).
2. Олексіч Ж. А. Державний аудит організаційних реформ на рівні держави / Д. В. Олексіч, Ж. А. Олексіч // Стан та перспективи розвитку фінансової системи України : монографія / під ред. д.е.н., професора О. О. Непочатенко. – Умань : Видавець “Сочінський”, 2012. – С. 46–52 (0,30 друк. арк.). *Особистий внесок: запропоновано алгоритм проведення аудиту ефективності організаційної реформи.*

Статті у наукових фахових виданнях

3. Жирна Ж. А. Актуальні проблеми запровадження державного аудиту в Україні / Ю. Б. Слободяник, Ж. А. Жирна // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок: глобалізація та євроінтегра-

- ція : збірник наукових праць / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: відп. ред. Є. І. Бойко. – Львів, 2008. – Вип. I (69). – С. 467–472 (0,21 друк. арк.) *Особистий внесок: визначено основні проблеми ЗФК в Україні.*
4. Жирна Ж. А. Порівняльний аналіз організації діяльності вищих органів фінансового контролю зарубіжних країн та України / Ж. А. Жирна // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Випуск 1(8)/2010. – Частина II. – Харків, 2010. – С. 68–72 (0,33 друк. арк.).
  5. Жирна Ж. А. Становлення системи державного аудиту в Україні / Ж. А. Жирна // Науковий вісник Ужгородського університету. – (Серія “Економіка”). Спеціальний випуск 29 (Частина 2). – Ужгород, 2010. – С. 232–235 (0,25 друк. арк.).
  6. Жирна Ж. А. Теоретико-правові аспекти запровадження аудиту ефективності / Ж. А. Жирна // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція : збірник наукових праць / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол. : відп. ред. Є. І. Бойко. – Львів, 2010. – Вип. 1 (81). – С. 558–567 (0,42 друк. арк.).
  7. Жирна Ж. А. Необхідність побудови та сутність системи державного аудиту в Україні / Ж. А. Жирна // Економічні науки. – (Серія “Облік і фінанси”) : збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 7 (25). – Ч. 4. – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З. В. – Луцьк, 2010. – С. 207–218 (0,54 друк. арк.).
  8. Жирная Ж. А. Методические основы проведения аудита эффективности / Ж. А. Жирная // БИЗНЕС ИНФОРМ. – 2010. – № 12. – С. 107–110 (0,33 друк. арк.).
  9. Олексіч Ж.А. Чистий кінцевий ефект від реалізації проектів, пов'язаних з використанням національних ресурсів / Д. В. Олексіч, Ж. А. Олексіч // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2012. – Вип. 10. – Частина 1. – С. 294–298 (0,34 друк. арк.). *Особистий внесок: розробка інтегрального показника ефективності реалізації державних проектів.*
  10. Олексіч Ж. А. Удосконалення методичного забезпечення процедури аудиту ефективності використання національних ресурсів [Електронний ресурс] / Д. В. Олексіч, Ж. А. Олексіч // Ефективна економіка. – 2012. – № 4. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,34 друк. арк.). *Особистий внесок: удосконалено процедуру аудиту ефективності використання державних фінансів.*

Публікації в інших виданнях

11. Жирна Ж. А. Сутність державного аудиту як складової державного фінансового контролю / Ж. А. Жирна // Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, гуманітарні та правові проблеми : тези доповідей Міжнародної інтернет-конференції. – Тернопіль, 2008. – С. 171–174 (0,13 друк. арк.).

12. Жирна Ж. А. Розвиток системи державного фінансового контролю в Україні / Ж. А. Жирна // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XI Всеукраїнська науково-практичної конференції (30–31 жовтня 2008 р.) : у 2 томах / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – 2-ге видання, доповнене. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – Т. 2. – С. 23–24 (0,08 друк. арк.).
13. Жирна Ж. А. Зарубіжний досвід проведення аудиту ефективності / Ж. А. Жирна // Актуальні проблеми фінансової системи України : збірник тез доповідей та виступів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів (23 квітня 2010 р.). – Том II. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – С. 276–278 (0,08 друк. арк.).
14. Жирна Ж. А. Система державного аудиту / Ж. А. Жирна // Особливості функціонування національних фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: в 2 ч. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2010. – Ч. I. – С. 240–243 (0,13 друк. арк.).
15. Жирна Ж. А. Проблема забезпечення принципу незалежності вищого органу державного аудиту / Ж. А. Жирна // Система контролю в умовах глобалізації: закономірності та протиріччя : матеріали науково-практичної конференції, 11 червня 2010 р. / Тернопільський національний економічний університет / Михайло Семенович Пушкар (заг. ред). – Тернопіль, 2010. – С. 103–106 (0,13 друк. арк.).
16. Жирна Ж. А. Визначення системи критеріїв для аудиту ефективності / Ж. А. Жирна // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 80–81 (0,08 друк. арк.).
17. Олексіч Ж. А. Організаційні засади становлення системи зовнішнього незалежного фінансового контролю в Україні / Ж. А. Олексіч // Проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту : зб. тез за матер. I Міжнар. наук-практ. конф. (11-13 трав. 2012 р., Севастополь-Житомир) / відп. ред. д.е.н., проф. О. В. Кантаєва. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – С. 177–183 (0,25 друк. арк.).
18. Олексіч Ж. А. Аналіз інформаційного забезпечення реалізації цільових програм розвитку держави / Ж. А. Олексіч // Materiály VIII mezinárodní vědecko-praktická konference “Efektivní nástroje moderních věd – 2012”. – Díl 2. Ekonomike vědy. – Praha : Publishing House “Edukation and Science” s.r.o. – С. 58–60 (0,08 друк. арк.).
19. Олексіч Ж. А. Термінологічні засади визначення кінцевого ефекту від реалізації проектів, пов’язаних із використанням національних ресурсів [Електронний ресурс] / Ж. А. Олексіч // Матеріали X Всеукраїнської наукової

Internet-конференції студентів та молодих учених, присвяченої видатним вченим д.е.н., проф. І. В. Малишеву, д.е.н., проф. П. П. Німчинову. – Режим доступу : <http://zsas.zhitomir.org/ru/forum/> (0,13 друк. арк.).

20. Олексіч Ж. А. Організаційні засади аудиту ефективності адміністративної реформи / Ж. А. Олексіч // Формування конкурентоспроможної економіки: теоретичні, методичні та практичні засади : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 26–27 квітня 2012 р. Ч. 2. – Тернопіль : Крок, 2012. – С. 106–107 (0,08 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Олексіч Ж. А. Науково-методичні засади організації системи державного аудиту ефективності в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2013.

У дисертаційній роботі проаналізовано ефективність функціонування системи ДФК в Україні, здійснено порівняльний аналіз зовнішнього незалежного та внутрішнього фінансового контролю, визначено роль і місце ДАЕ в системі ДФК; розвинуто підходи до розуміння змісту ЗФК та ДАЕ; обґрунтовано засади організації системи ДАЕ за структурно-процесним підходом; запропоновано підхід до оцінювання ступеня незалежності вищого органу ЗФК; визначено основні напрямки гармонізації нормативно-правової бази здійснення ДАЕ в Україні; розроблено інструментарій інтегрального оцінювання ефективності використання державних фінансових ресурсів, адміністративних реформ та коригування ефекту під впливом часових та ресурсних змін.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, зовнішній незалежний фінансовий контроль, державний аудит ефективності, державні фінансові ресурси, незалежність вищого органу ЗФК.

АННОТАЦИЯ

Олексич Ж. А. Научно-методические основы организации системы государственного аудита эффективности в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2013.

В работе получили дальнейшее развитие понятия “внешний финансовый контроль” и “государственный аудит эффективности” путем уточнения сущностного наполнения и отображения характера связей между основными субъектами под действием специфических принципов (независимости, гласности).

Автором были усовершенствованы концептуальные основы организации системы государственного аудита эффективности в Украине за счет объединения структурного и процессного подходов с соответствующим уточнением сущностного наполнения ее элементов (цель, принципы, субъекты) и контрольно-аналитических мероприятий на всех этапах его проведения.

Определен интегральный показатель степени независимости высшего органа внешнего финансового контроля, который призван формировать бальную оценку степени организационной, финансовой и функциональной независимости. Это позволит определить путь реформирования институциональных основ системы внешнего финансового контроля в Украине в соответствии с международными требованиями и стандартами.

Разработан научно-методический подход к учету влияния внешних дестабилизационных факторов в процессе проведения государственного аудита эффективности путем обоснования механизма оценки объема недополученного эффекта от использования государственных финансовых ресурсов вследствие несвоевременного или неполного финансирования государственных целевых проектов (программ), с учетом средней ставки формирования внешних и внутренних обязательств правительством.

Предложен научно-методический подход к оценке эффективности реализации административных реформ при проведении государственного аудита эффективности, который, в отличие от существующих, базируется на теории предельной производительности – учитывает, что организационные преобразования оказывают позитивное влияние на прирост ВВП на душу населения в стране только до определенного предельного уровня. Данный подход позволяет решить: необходимость проведения реформы (на этапе предварительного государственного аудита эффективности), целесообразность введения дополнительных административных ограничений (на этапе текущего государственного аудита эффективности), фактическую результативность реформы (на этапе заключительного государственного аудита эффективности).

Сформулированы положения научно-методического подхода к анализу изменения чистого интегрального эффекта от реализации государственных целевых программ и проектов, которые подразумевают использование государственных финансовых ресурсов. Это подход отличается от существующих учетом альтернативных вариантов использования государственных финансовых ресурсов за счет использования средней ставки формирования внешних и внутренних обязательств Правительством, а также учетом предельной производительности использования государственных финансовых ресурсов, которая отображает изменение их стоимости в результате реализации государственных инвестиционных проектов.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, внешний независимый финансовый контроль, аудит эффективности, государственные финансовые ресурсы, независимость высшего органа внешнего финансового контроля.

SUMMARY

Oleksich Zh. A. Scientific and methodical foundations of the system of performance audit in Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for a candidate's degree reception of economic science on speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Highest Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2013.

The dissertation analyzes the performance of the SFC system in Ukraine, the comparative analysis of external and internal financial control, the SPA role and place in the SFC system is given, developed approaches to content and EFC and SPA are substantiated; justified the principles of the system for structural and process approaches; approach to the assessment of the degree of independence of the highest EFC institution; the main areas of harmonization of the regulatory framework implementation in Ukraine is given; elaborated approaches for integrated evaluation efficiency of public financial resources use; the approach to integral effect change under the influence of time and resource changes; administrative reforms and adjustment effect evaluation.

Keywords: state financial control, external independent financial control, public performance audit, public financial resources, independence EFC higher authority.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, доцент
Ф. О. Журавка

Підписано до друку 10.04.2013.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008